

Jerzy Hickiewicz*, Piotr Rataj, Przemysław Sadłowski****

***Politechnika Opolska, Oddział Opolski SEP, ** Uniwersytet Opolski, Oddział Opolski SEP**

GABRIEL SOKOLNICKI - W 140 ROCZNICĘ URODZIN

GABRIEL SOKOLNICKI - IN THE 140th ANNIVERSARY OF HIS BIRTHDAY

Streszczenie: W 2017 roku przypada 140 rocznica urodzin Gabriela Sokolnickiego. Był on uczniem prof. Romana Dzieślewskiego i przykładowo łączył pracę w przemyśle z działalnością dydaktyczną, jako profesor Politechniki Lwowskiej w latach 1921-1939. Później kontynuował pracę na lwowskiej uczelni technicznej (w Instytucie Politechnicznym, w który przekształcono Politechnikę Lwowską po zajęciu Lwowa przez Armię Czerwoną). W 1946 roku, w wieku 69 lat podjął trudną decyzję pozostania we Lwowie, tłumacząc to zaawansowanym wiekiem, pracując na uczelni do roku 1965. W okresie przedwojennym miał wielkie zasługi przy elektryfikacji Polski, zwłaszcza jej ówczesnych terenów południowo-wschodnich. Był wybitnym działaczem Stowarzyszenia Elektryków Polskich. Działal w zakresie przepisów i słownictwa elektrotechnicznego. Wielce szanowany, może być postacią, która łączy polskich i ukraińskich elektrotechników.

Abstract: In 2017 is the 140th anniversary of the birth of Gabriel Sokolnicki. He was a student of Professor Roman Dzieślewski and, in exemplary way, simultaneously worked at industry, as well as was involved in didactic activity, as a professor at the Technical University of Lvov in 1921-1939. Later he continued his work at the same university, which was transformed to the Polytechnic Institute, when the Red Army began occupation of Lvov. In 1946, at the age of 69, he made a difficult decision to stay in Lvov (which at this time became a part of Soviet Union), explaining this decision with his advanced age, and was working at the university until 1965. In the pre-war period he had great merit in the electrification of Poland, especially, at the time, in its south-eastern areas. He was a prominent activist of the Association of Polish Electrical Engineers. He acted in areas of electrical engineering regulations and vocabulary. Very respected, can be a figure that links Polish and Ukrainian electrical engineers.

Słowa kluczowe: Gabriel Sokolnicki, historia elektrotechniki, Politechnika Lwowska, elektryfikacja

Keywords: Gabriel Sokolnicki, history of electrical engineering, Technical University of Lvov, electrification

1. Rodzina i edukacja

Gabriel Michał Romuald Sokolnicki urodził się 7 lutego 1877 roku w Kaszewach Kościelnych w powiecie kutnowskim (wówczas Królestwo Polskie). Jego ojcem był ziemianin Zenon Sokolnicki, a matką Natalia ze Stępowskich⁶. Był starszym bratem historyka i dyplomaty Michała (1880-1967)⁷. Rodzina Sokolnickich cechowała się wielkimi tradycjami patriotycznymi. Bratem prapradziadka Gabriela był Michał Sokolnicki (1760-1816)⁸, inżynier wojskowy, generał Księstwa Warszawskiego. Gabriel Sokolnicki ożenił

się w 1904 roku z Marią Stattler (1881-1969), z którą miał troje dzieci: Zofię, Annę i Stefana. Młody Gabriel naukę podstawową odebrał w domu. W 1888 roku wstąpił do Wyższej Szkoły Rzemieślniczej w Łodzi, działającą na prawach szkoły realnej, którą ukończył w roku 1894. Studia wyższe odbył w latach 1895-1900 w Politechnice w Darmstadt (Großherzogliche Technische Hochschule zu Darmstadt) na Wydziale Elektrotechnicznym. Od 15 sierpnia do 15 października 1896 roku odbył praktykę w fabryce „Lilpop, Rau & Loewenstein” w Warszawie⁹. W trakcie studiów rozpoczął działalność w Związku Młodzieży Polskiej ZET i był organizatorem ZET-u w Darmstadt¹⁰. W 1899 roku wziął udział w zjeździe Zjednoczenia Towarzystw

⁶ Stanisław Sroka, *Sokolnicki Gabriel Michał Romuald*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, T. XL, Warszawa, Kraków, 2000-2001, s. 68.

⁷ Włodzimierz Suleja, Andrzej Zięba, *Sokolnicki Michał Hubert*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, T. XL, Warszawa, Kraków, 2000-2001, s.80 – 87.

⁸ Michał Baczkowski, *Sokolnicki Michał*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, T. XL, Warszawa, Kraków 2000-2001, s. 74-80.

⁹ Życiorys G. Sokolnickiego w teczce studenckiej z Politechniki w Darmstadt (UA Darmstadt, Bestand 102 [Diplomprüfungskommission] Nr. 9461).

¹⁰ Stanisław Kozicki, *Historia Ligi Narodowej: (okres 1887-1907)*, Londyn 1964, s. 332.

Młodzieży Polskiej Zagranicą w Zurychu¹¹. Był wówczas sympatykiem Narodowej Demokracji¹². W 1900 roku zdobył dyplom inżyniera elektryka na podstawie pracy: *Ueber die Methoden zur Untersuchung von Wechselstromtransformatoren und Wechselstrommotoren* (O metodzie badania transformatorów i motorów prądu zmiennego)¹³.

Rys. 1. G. Sokolnicki podczas studiów w Darmstadt (źródło: Politechnika Lwowska 1844-1945, red. R. Szewalski, Wrocław 1993, s. 379)

2. Praca w Warszawie, przenosiny do Lwowa, asystentura

Po powrocie ze studiów, zamieszkał na krótko w Warszawie, gdzie kontynuował swoją działalność w ZET¹⁴, w 1901 roku został także członkiem Ligi Narodowej¹⁵. W Warszawie (w latach 1900-1901) był zatrudniony jako inżynier w biurze Konsultacyjnym¹⁶.

W maju 1901 r. wygłosił na posiedzeniu Sekcji Technicznej Warszawskiego Oddziału Towarzystwa Popierania Przemysłu i Handlu odczyt pt. *O samojazdach elektrycznych*, który został w następnym roku opublikowany w „Przeglądzie

Technicznym”¹⁷. Choć ten artykuł powstał 115 lat temu, jest aktualny i dziś, a za dowód warto przytoczyć ten fragment: „Jakkolwiek z punktu widzenia ogólnego posiadają one (samochody elektryczne) poważne braki, są bowiem jedynym typem samojazdów, w których energia zawarta jest w przyrządach ciężkich, kosztownych, i to w ograniczonej ilości, niemniej jednak znaczenie ich w przyszłości zrozumie każdy, kto pojmuje jaką przyszłość jeszcze przed sobą mają akumulatory elektryczne i kto weźmie pod uwagę estetyczne i praktyczne zalety samojazdów elektrycznych przed innymi, o silnicach wybuchowych. Nie hałasują bowiem, mają mechanizm prosty, nadewszystko nie wydzielają żadnej woni, co stanowi ważną zaletę dla ruchu miejskiego”¹⁸.

2. Dyplom inżyniera elektryka G. Sokolnickiego

Już w lipcu 1901 roku Sokolnicki przeniósł się do Galicji, gdzie zamieszkał na stałe we Lwowie. Był zainteresowany pracą dydaktyczną i naukową, dlatego podjął pracę na uczelni. Został powołany na stanowisko asystenta u prof. Romana Dzieślewskiego w kierowanej przez niego Katedrze Elektrotechniki w C.K. Szkole Politechnicznej we Lwowie¹⁹. W tym samym

¹¹ S. Sroka, s. 68.

¹² Gabriel Sokolnicki, *Wspomnienie 1900*, [w:] *Profesor inżynier Stanisław Odrowąż Wysocki*, Warszawa 1932, s. 51.

¹³ Oryginał pracy dyplomowej (rękopis) znajduje się w zbiorach prywatnych wnuka G. Sokolnickiego, Michała Sokolnickiego.

¹⁴ S. Sroka, s. 68.

¹⁵ Stanisław Kozicki, s. 584.

¹⁶ Życiorys G. Sokolnickiego w teczce pracowniczej w Politechnice Lwowskiej (w zbiorach Państwowego Archiwum Obwodu Lwowskiego, DALO), Fond 27, Opis 4, Sprawa 600.

¹⁷ Gabriel Sokolnicki, *O samojazdach elektrycznych*, „Przegląd Techniczny” 1902, nr 4, s. 41-44, nr 6, s. 67-70, nr 8, s. 92-94, nr 10, s. 116-119.

¹⁸ Tamże, nr 4, s. 41-42.

¹⁹ Program Ces. Król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1901/02, Lwów 1901, s.

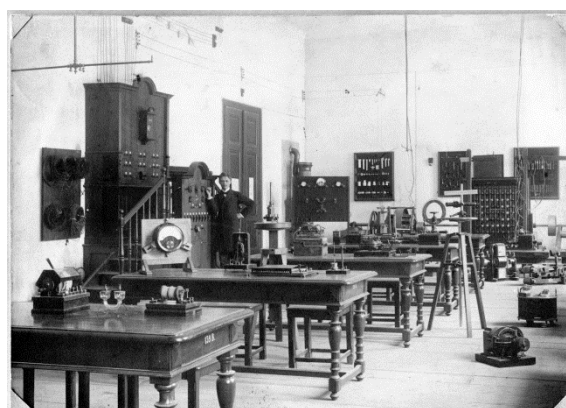
roku Sokolnicki wstąpił do Towarzystwa Politechnicznego we Lwowie²⁰ (TP, od 1913 roku Polskie Towarzystwo Politechniczne, PTP). W roku 1903 pełnił tam obowiązki sekretarza, a w roku następnym był członkiem jego Wydziału (czyli Zarządu) Głównego²¹.

Od samego początku swojej obecności w TP, Sokolnicki zaangażował się w prace tego towarzystwa nad polskim słownictwem elektrotechnicznym. Od 1901 roku obejmował funkcję wiceprezesa Komisji Słownikowej w TP, by w 1905 roku zostać sekretarzem w tej komisji²². Prace nad słownictwem elektrotechnicznym odbywały się wtedy w nieformalnej „sekcji elektrotechnicznej” Komisji Słownikowej powstałej w 1900 roku²³. Bodźcem do pracy sekcji było nadesłanie z Darmstadt do Sokolnickiego *Niemiecko-polskiego słowniczka wyrazów technicznych i terminów naukowych z dziedziny magnetyzmu, elektryczności i elektrotechniki* autorstwa Tadeusza Żerańskiego²⁴.

W czasie asystentury Sokolnicki wygłosił w TP odczyty: 12 i 16 marca 1902 roku *Samochody elektryczne*, 29 maja *Szkoły Politechniczne w Niemczech*, 26 września i 3 grudnia *Dział elektrotechniczny i zakłady Kruppa na wystawie w Düsseldorfie*²⁵, a w Oddziale Towarzystwa Politechnicznego w Stanisławowie: 1902 *Tramwaje elektryczne* i 1903 *Pawilon Kruppa na wystawie w Düsseldorfie*²⁶.

Sokolnicki był wtedy ponadto pierwszym komisarzem lwowskiego koła Ligi Narodowej²⁷. Jego działalność polityczna nie trwała jednak

długo, zakończył ją bowiem w 1904 roku²⁸, zapewne w związku z natłokiem obowiązków wynikłych z rozpoczęcia przez niego działalności gospodarczej. Odtąd programowo odsuwał się od polityki (wpłynęła na tą postawę napięta sytuacja z jego bratem Michałem, który należał do przeciwnego obozu politycznego). Wyrazem jego późniejszej apolityczności może być fakt, że w 1922 roku odmówił objęcia teki ministra poczt i telegrafów, a w 1926 roku, po zamachu majowym nie zgodził się na proponowaną mu przez premiera Kazimierza Bartla (z inicjatywy prezydenta Mościckiego) funkcję ministra wyznań religijnych i oświecenia publicznego²⁹.

Rys. 2. W laboratorium elektrycznym lwowskiej Szkoły Politechnicznej (źródło: Muzeum Narodowego Uniwersytetu „Lwowskiej Politechniki”)

3. Działalność przemysłowa i stowarzyszeniowa

W czerwcu 1903 r. ustąpił z asystentury (zastąpił go na tym stanowisku Kazimierz Idaszewski). Sokolnicki założył wraz z inż. Kazimierzem Wiśniewskim przedsiębiorstwo „Sokolnicki & Wiśniewski biuro elektrotechniczne Lwów” przedmiotem działalności biura było *urządzanie zakładów do wytwarzania elektryki i przewodów elektrycznych*³⁰. W 1906 roku przedsiębiorstwo to zmieniło nazwę na: „Sokolnicki & Wiśniewski, fabryka elektro-

56; Program Ces. Król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1902/03, Lwów 1902, s. 57.

²⁰ *Towarzystwo Politechniczne we Lwowie 1877-1902 Pamiątnik jubileuszowy*, red. Edmund Grzębski, Lwów 1902, s. 95.

²¹ *Polskie Towarzystwo Politechniczne we Lwowie 1877-1927 Księga pamiątkowa*, red. Maksymilian Matakiewicz, Lwów 1927, s. 74.

²² *Towarzystwo Politechniczne we Lwowie 1877-1902...*, s. 64; Tadeusz Żerański, *Historia Stowarzyszenia Elektryków Polskich 1899-1919*, „Przegląd Elektrotechniczny” 1939, nr 12, s. 604.

²³ *Towarzystwo Politechniczne we Lwowie 1877-1902...*, s. 66.

²⁴ Tadeusz Żerański, s. 604.

²⁵ *Polskie Towarzystwo Politechniczne we Lwowie 1877-1927...*, s. 38.

²⁶ Tamże, s. 40.

²⁷ Stanisław Kozicki, s. 176.

²⁸ Gabriel Sokolnicki, *Wspomnienie 1900*, w: Profesor inżynier Stanisław Odrowąż Wysocki, Warszawa 1932, s. 54.

²⁹ S. Sroka, s. 69.

³⁰ „Zbiór Ogłoszeń Firmowych Trybunałów Handlowych” [w:] „Przegląd Prawa i Administracji” 1903, R. 28, z. 11, s. 101-102.

techniczna i zakład instalacyjny Lwów”³¹. Sokolnicki był tam kierownikiem technicznym. Firma musiała rozwijać się prężnie, bo już w 1905 roku powstał oddział tego przedsiębiorstwa w Krakowie³². W 1910 roku rozpoczęto, a wrześniu 1911 roku sfinalizowano, przy współudziale Banku Przemysłowego, przekształcenie biura w „Akcyjne Towarzystwo elektryczne przedtem Sokolnicki & Wiśniewski”³³, w którym w latach 1911-1913 Sokolnicki był dyrektorem technicznym³⁴. W swoim krótkim życiorysie z 1931 roku Sokolnicki pisze, że w tym czasie, pod jego kierunkiem, powstały elektrownie miejskie w Nowym Sączu i Jaśle, oraz urządzenia elektryczne w fabryce cementu w Górcie pod Trzebiną³⁵.

3. Tabliczka firmy „Sokolnicki & Wiśniewski”

Pomimo intensywnej pracy w przemyśle i energetyce, Sokolnicki nie zaniedbał działalności w TP. W latach 1904-1914 wygłosił tam odczyty: 13 kwietnia 1904 roku *Zastosowanie elektromotorów w przemyśle*, 12 kwietnia 1905 roku *Stacja elektryczna w Pieniakach*, 17 kwietnia 1907 roku *Fabrykacja kabli elektrycznych*, 25 września 1908 roku *Fabrykacja żarówek metalowych*, 21 grudnia 1910 roku *Rentowność elektrowni*, 19 lutego 1912 roku *Elektrownia Nowego Sącza* (odczyt

ten opublikował w „Czasopiśmie Technicznym” z 1914 roku)³⁶, 1 kwietnia 1914 roku *Elektromotory w drobnym przemyśle*³⁷.

Sokolnicki należał do grona członków założycieli odrębnej Sekcji Elektrotechnicznej TP. (pierwszej osobnej sekcji zawodowej w TP, która była wzorem dla pozostałych, jak choćby Sekcji Mechanicznej czy Architektonicznej). Sekcja powstała 30 marca 1908 roku³⁸, kontynuowano tam prace nad słownictwem i przepisami elektrotechnicznymi. Członkami założycielami Sekcji było wielu ważnych dla lwowskiego środowiska elektrotechnicznego postaci jak Kazimierz Drewnowski, Ignacy Mościcki, Tadeusz Gayczak, Maurycy Altenberg, Józef Tomicki czy Waclaw Günther. Ważnym osiągnięciem Sekcji było ogłoszenie w 1912 roku „*Memoriału w sprawie rozwoju elektrotechniki w Galicji i potrzeby założenia Krajowego Biura Elektrotechnicznego*” napisanego przez Kazimierza Drewnowskiego i Tadeusza Gayczaka przy współudziale G. Sokolnickiego, Maurycyego Altenberga i Józefa Tomickiego³⁹.

Sokolnicki uczestniczył też w tym czasie w zjazdach polskich techników, m.in. w V Zjeździe Techników Polskich we Lwowie w 1910 roku (był tam zastępcą skarbnika w składzie Stałej Delegacji i delegatem Komitetu Wykonawczego zjazdu)⁴⁰. Uczestniczył także w następnym, VI Zjeździe Techników Polskich w Krakowie w 1912 roku⁴¹.

³¹ „Zbiór Ogłoszeń Firmowych Trybunałów Handlowych” [w:] „Przegląd Prawa i Administracji” 1906, R. 31, z. 8/9, s. 74.

³² „Czas” 1905, nr 5 z 7 I, s. 5.

³³ „Zbiór Ogłoszeń Firmowych Trybunałów Handlowych” 1911, nr 12, s. 153-155. Podano tam obszerny przedmiot działalności towarzystwa.

³⁴ Życiorys (Gabriela Sokolnickiego z roku 1931), maszynopis ze zbiorów prywatnych syna Stefana Sokolnickiego, s. 1, (dalej Życiorys 1931).

³⁵ Życiorys 1931, s. 1.

³⁶ W numerach 9 (s. 105-107) i 10 (s. 117-121).

³⁷ *Polskie Towarzystwo Politechniczne we Lwowie 1877-1927...*, s. 38.

³⁸ Tadeusz Żerański, s. 604-605.

³⁹ Tamże, s. 605.

⁴⁰ *Pamiętnik V Zjazdu Techników Polskich we Lwowie w roku 1910*, red. Stanisław Anczyc, Lwów 1911, s. XXX, XXXV.

⁴¹ *Pamiętnik VI Zjazdu Techników Polskich od 11 do 15 września 1912 r. w Krakowie*, red. Stanisław Żeleński, Roman Ingarden, Kraków 1914-1917, s. 340.

4. Powrót do pracy na uczelni, okres I wojny światowej

W 1913 roku nastąpił zwrot w życiu Sokolnickiego, ustąpił on bowiem z „Akcyjnego Towarzystwa elektrycznego” i założył własne „Biuro porad i projektów elektrotechnicznych”⁴².

W tym samym roku wrócił do pracy w lwowskiej Szkole Politechnicznej, mianowano go docentem płatnym zasad elektrotechniki⁴³. Wykorzystując swoje dziesięcioletnie doświadczenie, wykładał dla Oddziału Elektrotechnicznego: *Oświetlenie elektryczne i przenoszenie siły, Projekty i kosztorysy urządzeń elektrycznych* i dla innych Wydziałów – *Encyklopedia elektrotechniki*⁴⁴.

Wybuch I wojny światowej w 1914 roku w niewielkim stopniu zakłócił działalność Sokolnickiego, który pozostał na terenie Lwowa. Kontynuował działalność w Szkole Politechnicznej, gdzie w 1916 roku został delegatem docentów do Grona profesorów⁴⁵. Tego roku został członkiem założycielem i udziałowcem w spółce „Metan”, powstałej z inicjatywy Ignacego Mościckiego⁴⁶. Również w 1916 roku uzyskał tzw. upoważnienie rządowe i tytuł inżyniera cywilnego. Po wycofaniu się wojsk rosyjskich z Galicji, Sokolnicki włączył się w proces odbudowy tego kraju po zniszczeniach wojennych.

W okresie wojennym wykonał wiele ważnych prac z dziedziny energetyki. Do końca wojny wykonał m.in. projekty: elektrowni miejskiej w Krośnie, powiększenia elektrowni w Rzeszowie, sieci elektrycznej w Zakopanem. Opracował ponadto pierwszy w Małopolsce projekt przesyłania energii o napięciu 35000 V z Drohobycza do Borysławia, Mrażnicy i Tustanowic⁴⁷. W latach 1916-1917 wykonał zlecone przez Miejskie Zakłady Elektryczne we Lwowie przerobienie dotychczas jeszcze działają-

cych instalacji prądu stałego na prąd trójfazowy w celu całkowitego skasowania sieci kablowej prądu stałego we Lwowie. O rozmiarze modernizowanej instalacji świadczy to, że zasilala ona ok. 15 tys. lamp żarowych oraz 200 motorów⁴⁸.

W styczniu 1917 roku został mianowany przez Namiestnictwo Galicyjskie doradcą w zakresie elektrotechniki i kierownikiem „Grupy elektrotechnicznej” w Centrali krajowej dla gospodarczej odbudowy Galicji⁴⁹. W lutym tego roku nastąpiło oficjalne rozpoczęcie działalności grupy elektrotechnicznej przy Oddziale dla przemysłu, rękodzieł i handlu⁵⁰.

Grupa elektrotechniczna działała według projektu autorstwa G. Sokolnickiego. Za szczególne ważne uznał on badanie źródeł energii w Galicji, zwłaszcza gazu ziemnego i sił wodnych⁵¹. We wrześniu 1917 roku wygłosił na II Galicyjskim Zjeździe Przemysłowców w Krakowie referat pt. *Elektryczność jako czynnik rozwoju przemysłu*⁵². Referat ten stanowił swobodną podstawę programową dla działalności grupy elektryfikacyjnej. Działalność tej grupy nie trwała jednak długo, bo skończyła się wraz z upadkiem Austro-Węgier, jednak doświadczenia zebrane w trakcie jej funkcjonowania, jak i poczynione prace nie zostały zaprzepaszczone i stanowiły podstawę do podobnej działalności w II RP. Trwałą pozostałością po pracach grupy był wydany przez inż. Władysława Szaynoka w 1920 roku pierwszy *Skorowidz polskiego i austriackiego przemysłu naftowego*⁵³.

Od 1917 roku Sokolnicki należał do kierownictwa spółki „Elektrownia Związkowa sp. z o. o. we Lwowie” którą założył inż. W. Szaynok. Spółka miała zajmować się finansowaniem i budową elektrowni, zwłaszcza w Zagłębiu Naftowym w Borysławiu. Plany nie doszły jednak do skutku z uwagi na dewaluację, która nastąpiła po wojnie, efektem czego w 1921 roku

⁴² *Biuro elektrotechniczne*, „Czasopismo Techniczne” 1913, nr 16, s. 188.

⁴³ *Program Ces. Król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1913/14*, Lwów 1913, s. 100.

⁴⁴ *Program Ces. Król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1913/14*, Lwów 1913, s. 40-42.

⁴⁵ *Program Ces. Król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1916/17*, Lwów 1916, s. 96.

⁴⁶ S. Sroka, s. 69.

⁴⁷ *Życiorys* 1931, s. 2.

⁴⁸ S. Sroka, s. 69; *Życiorys* 1931, s. 2.

⁴⁹ S. Sroka, s. 69, *Życiorys* 1931, s. 2.

⁵⁰ *Sprawozdanie C.K. Namiestnictwa Centrali Krajowej dla Gospodarczej Odbudowy Galicji za czas od czerwca 1916 do lutego 1917*, Kraków 1917, s. 264-265.

⁵¹ S. Sroka, s. 69, *Życiorys* 1931, s. 2.

⁵² Edwin Hauswald, *Sprawozdanie z II Gal. Zjazdu Przemysłowców*, „Czasopismo Techniczne” 1917, nr 14, s. 144-145.

⁵³ *Życiorys* 1931, s. 2.

spółkę rozwiązano⁵⁴. W 1918 roku Sokolnicki był współzałożycielem spółki „Siła i Światło”⁵⁵.

5. W niepodległej Polsce

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, Sokolnicki mając na uwadze szczególne znaczenie elektryfikacji dla życia gospodarczego kraju, rozpoczął działania na rzecz programowej współpracy z rządem w tej kwestii. Wykorzystując doświadczenia z galicyjskiej grupy elektrotechnicznej, przyczynił się do powstania w 1919 roku Urzędu Elektryfikacyjnego działającego w ramach Ministerstwa Przemysłu i Handlu, gdzie był doradcą. Działał także, początkowo z nominacji Ministerstwa Robót Publicznych, od 1922 roku w Państwowej Radzie Elektrycznej, był tam referentem w Komisji Ustawowej, działał ponadto m.in. w specjalnej komisji do projektu wzoru uprawnienia rządowego na zakłady elektryczne⁵⁶. Członkiem tejże rady pozostawał do końca jej działalności⁵⁷.

Rys. 4. Gabriel Sokolnicki w okresie międzywojennym (źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe)

W czerwcu 1919 roku G. Sokolnicki uczestniczył w Ogólnopolskim Zjeździe Elektrotechników w Warszawie, w czasie którego powołano do życia Stowarzyszenie Elektrotechników Polskich (SEP, od 1928 roku Stowarzyszenie Elektryków Polskich)⁵⁸. Sokolnicki wszedł

w skład pierwszego zarządu stowarzyszenia, gdzie wspólnie z Józefem Tomickim (do 1922 roku) reprezentował w nim środowisko lwowskie⁵⁹. W 1919 roku Sekcja Elektrotechniczna w PTP przekształciła się w Lwowskie Koło SEP. Sokolnicki uczestniczył także w pierwszym zjeździe Związku Elektrowni Polskich 24 kwietnia 1919 roku⁶⁰, a później w Ogólnokrajowym Zjeździe Elektrowni we Lwowie 7-9 marca 1937 roku, wziął też udział, w tym samym roku, w I Polskim Kongresie Inżynierów we Lwowie⁶¹.

6. Praca dydaktyczna w Politechnice Lwowskiej (1921-1939)

W 1921 roku docent Sokolnicki został mianowany profesorem nadzwyczajnym „wytwarzania i rozprowadzania energii elektrycznej” na Politechnice Lwowskiej, w którą przekształciła się C.K. Szkoła Politechniczna⁶². Objął kierownictwo nowo utworzonej Katedry Urządzeń Elektrycznych. Odtąd zajął się głównie pracą w Politechnice, gdzie skupił się na organizacji swojej katedry⁶³. Dla Oddziału Elektrotechnicznego wykładał wtedy przedmioty w ramach kursu *Elektrotechnika stosowana I: Oświetlenie elektryczne i urządzenia motorowe, Obliczanie przewodów, Projektowanie elektrowni i innych urządzeń elektrycznych*⁶⁴. Od roku akademickiego 1922/23 prowadził wykłady: *Urządzenia elektryczne, Oświetlenie elektryczne, Obliczanie przewodów*⁶⁵. W 1925 roku Sokolnicki został mianowany profesorem zwyczajnym, i w roku akademickim 1925/26 był dziekanem Wydziału Mechanicznego⁶⁶, a w roku akademickim 1931/32 pełnił funkcję

1945,[w:] *75 lat SEP 1919-1994*, red. Tadeusz Skarzyński, Warszawa 1994, s. 24.

⁵⁹Tadeusz Skarzyński, Jerzy. Kubiawski, s. 19; „Przegląd Elektrotechniczny” 1919, nr 2, s. 21.

⁶⁰*Historia elektryki polskiej*, T. 1 *Nauka, piśmiennictwo i zrzeszenia*, red. K. Kolbiński, Warszawa 1976, s. 444.

⁶¹*Pierwszy Polski Kongres Inżynierów, Lwów 12-14 września 1937, Część I, Sprawozdanie i uchwały Kongresu*, Warszawa 1938, s. 171.

⁶²*Program Politechniki Lwowskiej na rok naukowy 1921/22*, Lwów 1921, s. 43.

⁶³Życiorys 1931, s. 2;

⁶⁴*Program Politechniki Lwowskiej na rok naukowy 1921/22*, Lwów 1921, s. 55.

⁶⁵*Program Politechniki Lwowskiej na rok naukowy 1922/23*, Lwów 1921, s. 74.

⁶⁶S. Sroka, s. 69.

⁵⁴ Życiorys 1931, s. 2; Maurycy Altenberg, *Ś. P.*

Władysław Szaynok, „Przegląd Elektrotechniczny” 1928, nr 4, s. 86.

⁵⁵ „Przegląd Elektrotechniczny” 1928, nr 24, s. 572.

⁵⁶ „Przegląd Elektrotechniczny” 1923, nr 15, s. 238.

⁵⁷ Życiorys 1931, s. 2;

⁵⁸ Tadeusz Skarzyński, Jerzy. Kubiawski, *Ważniejsze wydarzenia w okresie 1882-1919-*

rektora Politechniki Lwowskiej⁶⁷. W roku 1932 został członkiem korespondentem Akademii Nauk Technicznych w Warszawie (od 1938 członek czynny).

W jego działalności dydaktycznej wart podkreślenia jest fakt, że łączył on zagadnienia techniczne z ekonomicznymi. W wyniku działalności dydaktycznej wywarł wpływ na kształcenie i rozwój inżynierów elektryków w całym kraju. Wielu profesorów polskich uczelni technicznych (jak S. Dzierzbicki, K. Kopecki, P. J. Nowacki, F. Szymik, K. Wołkowiński, A. Kordecki, Z. Woynarowski, W. Kołek) należało do jego wychowanków. Co ciekawe, Sokolnicki prowadził szczegółową kartotekę swoich wychowanków, zarówno przed, jak i po wojnie.

W roku 1937 był referentem głównym (promotorem) rozprawy doktorskiej Pawła Jana Nowackiego *Nowy sposób obliczania linii dalekosiężnych przy pomocy wykresów mocy z szczególnym uwzględnieniem toru zamkniętego*⁶⁸.

Rys. 5. Członkowie Senatu Politechniki Lwowskiej w roku akademickim 1931/32, G. Sokolnicki jako rektor (źródło: *Politechnika Lwowska 1844-1945*, red. R. Szewalski, Wrocław 1993, s. 46)

7. Działalność na rzecz elektryfikacji kraju

W 1924 roku Sokolnicki powrócił do doradztwa technicznego i wykonywania ekspertyz. W ramach tej działalności, wspólnie ze swoimi asystentami z Politechniki, realizował prace na rzecz szeroko pojętej elektryfikacji kraju. Prace te prowadził aż do wybuchu II wojny światowej. Zakres tych prac obejmował m.in. projekty przebudowy elektrowni i sieci, a następnie ich realizację, projekty nowych elektrowni, nowych sieci miejskich i stacji transformatorowych, projekty linii przesyłowych itp. Zajmował się także kosztorysami, sporządzał umowy do przetargów na wykonywanie robót elektrotechnicznych, kierował tymi robotami i dokonywał ich odbiorów⁶⁹. Wspecjalizował się zwłaszcza w elektrycznej gospodarce komunalnej. W swojej autobiografii z 1969 roku napisał, że najbardziej cenił sobie wówczas członkostwo w Radzie Nadzorczej i doradztwo techniczne w przedsiębiorstwie państwowym „Zjednoczenie Elektrowni Okręgu Radomsko-Kieleckiego”⁷⁰. To właśnie dla tego przedsiębiorstwa wykonał ekspertyzę na pierwszą polską linię przesyłową na trasie Rożnów-Starachowice-Warszawa o napięciu 150 kV⁷¹.

Jak podaje Bronisław Lis⁷², do 1939 roku zostały zrealizowane 22 projekty autorstwa Sokolnickiego, w tym 8 projektów elektrowni dieslowskich do 1000 KM i 14 projektów sieci miejskich, napowietrznych i kablowych⁷³. Ogółem Sokolnicki działał w 65 miejscowościach⁷⁴,

⁶⁹ Jerzy Kubiowski, Anna Jakubowska, *Sokolnicki Gabriel /1887-1975/*, [w:] *Słownik biograficzny techników polskich*, z. 2, red. Tadeusz Skarzyński, Warszawa 1992, s. 161.

⁷⁰ Gabriel Sokolnicki, prof. – Życiorys, maszynopis (podyktowany przez G. Sokolnickiego i zapisany przez synową Krystynę, żonę jego syna Stefana w czasie ich pobytu we Lwowie-Brzuchowicach w 1969 roku), s. 2, (dalej Życiorys 1969).

⁷¹ Jerzy Kubiowski, *Prof. Gabriel Sokolnicki (1877-1975)*, „Energetyka” 1975, nr 10, s. 328.

⁷² Pracownik Miejskich Zakładów Elektrycznych we Lwowie i aktywny działacz Oddziału Lwowskiego SEP. Po wojnie pracował w energetyce w Katowicach, wieloletni zasłużony redaktor naczelny „Energetyki”.

⁷³ Bronisław Lis, *Prof. Gabriel Sokolnicki: Członek honorowy Stowarzyszenia Elektryków Polskich*, „Energetyka”, 1969, nr 10, s. 348.

⁷⁴ Życiorys 1969, s. 1.

⁶⁷ *Politechnika Lwowska 1844-1945*, s. 379; *Program Politechniki Lwowskiej na rok naukowy 1931/32*, Lwów 1931, s. 16.

⁶⁸ *Politechnika Lwowska 1844-1945*, red. Robert Szewalski, Wrocław 1993, s. 303.

głównie w południowo-wschodniej Polsce. W zbiorach rodzinnych zachowała się mapa, na której Sokolnicki zaznaczał miejscowości w których był czynny zawodowo.

W swoim życiorysie Sokolnicki wymienił swoje najważniejsze prace z lat 1924-1931:

1. *Projekty przebudowy elektrowni i sieci w następstwie zrealizowane: w Samborze, Przemysłu, Żółkwi i Sanoku.*
2. *Projekty nowych elektrowni i sieci, zrealizowane pod moim kierunkiem: w Rawie Ruskiej, w Krynicy, w Jarosławiu, w Chodorowie, w Krzemieńcu, w Busku Kieleckim.*
3. *Projekty nowych sieci miejskich i stacji transformatorowych: w Drohobyczu, w Stanisławowie, w Krośnie, w Stryju, w Nadwórnej, w Tarnowie w Ciechocinku, (w Muszynie – dopisane odręcznie) i w Lesku, wszystkie zrealizowane, częściowo także pod moim ogólnym nadzorem.*
4. *Projekty linii dalekonośnych: Kulparków-Maliczkowie (w realizacji) i projekt elektryfikacji okolic Lwowa (częściowa realizacja w toku). Nadto szkicowy projekt elektryfikacji Poznańskiego.*
5. *Projekty elektrowni i sieci jeszcze nie zrealizowane: w Równem na Wołyniu i w Leżajsku oraz w Makowie.*
6. *Ważniejsze projekty instalacji elektrycznych: w Laboratorium maszynowym Politechniki Lwowskiej, w Zakładzie dla umysłowo chorych w Kulparkowie i w fabryce wyrobów drzewnych „Oikos” – zrealizowane.*
7. *Orzeczenia na temat rentowności i racjonalności gospodarki w elektrowniach: w Zakopanem, Żółkwi, Złoczewie, Siedlcach, w Łucku, w Kaliszu i inne drobne.*
8. *Oceny do celów finansowych: elektrowni w Gródku na Pomorzu (w Kuźnicach – dopisane odręcznie) i w Bydgoszczy.*
9. *Wreszcie, na podstawie ogólnej znajomości potrzeb i warunków elektryfikacji kraju powstał w roku 1929 „Projekt elektryfikacji Polski”, jako projekt ogólny wyzyskania najważniejszych źródeł energii i głównych państwowych linii przesyłowych, oparty na obliczaniu przypuszczalnego zapotrzebowania energii na okres lat 30-u⁷⁵.*

⁷⁵ Życiorys 1931, s. 3.

G. Sokolnicki był członkiem prezydium Polskiego Komitetu Energetycznego (PKEn), który powstał przy Ministerstwie Robót Publicznych w 1926 roku jako polski organ Światowej Konferencji Energetycznej⁷⁶. Był tam przewodniczącym Komisji Gospodarki Elektrycznej. Opracował pionierski *Projekt elektryfikacji Polski*, który opublikowano w sprawozdaniach PKEn. Ten projekt stanowił punkt wyjścia do opracowania perspektywicznego planu elektryfikacji Polski na lata 1935, 1950 i 1965. Prace nad nim rozpoczęły się w 1930 roku⁷⁷. Za działalność na polu elektryfikacji i nauki otrzymał w 1938 roku Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski.

Rys. 7. Poświęcenie elektrowni w Jarosławiu w 1930 roku, Sokolnickiego podpisano numerem 3 (źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe)

8. Praca społeczna w Stowarzyszeniu Elektryków Polskich

Działalność Sokolnickiego obejmowała również pracę społeczną, głównie w ramach SEP. Koncentrowała się zwłaszcza wokół prac nad przepisami. Reprezentował on Politechnikę Lwowską w Polskim Komitecie Elektrotechnicznym (PKE), gdzie początkowo był członkiem Komisji (Sekcji) Przepisowej, kierował pracami jej podkomisji do opracowania „Przepisów budowy i ruchu”⁷⁸. Później wszedł w skład zarządu tej komisji, by po reorganizacji PKE w 1928 roku zostać jego wiceprezesem, jako przewodniczący Głównej Komisji Przepisowej przy PKE⁷⁹. Był ponadto przewodniczącym Komisji IV przy PKE – Przepisów budowy

⁷⁶ Andrzej Jeziński, Cecylia Leszczyńska, *Historia gospodarcza Polski*, Warszawa 2003, s. 288.

⁷⁷ S. Sroka, s. 69.

⁷⁸ „Przegląd Elektrotechniczny” 1925, nr 9, s. 138.

⁷⁹ „Przegląd Elektrotechniczny” 1929, nr 24, s. 708.

i ruchu, członkiem (a później przewodniczącym) Komisji IX – Przewodów i kabli i przewodniczącym Komisji Urzędów Elektrycznych w Kopalniach Nafty⁸⁰. W 1932 r. miało miejsce połączenie PKE z SEP, a po wyłączeniu Głównej Komisji Przepisowej z PKE na jej miejsce utworzono Centralną Komisję Normalizacji Elektrotechnicznej (CKNE) przy SEP, a Sokolnicki został jej przewodniczącym, funkcję tę pełnił do 1937 roku. Był tam przewodniczącym podkomisji XI – Linii Napowietrznych⁸¹

Efekty jego pracy nad przepisami miały podstawowe znaczenie dla funkcjonowania życia elektrotechnicznego w kraju. Opracował m.in., wspólnie z Stanisławem Odrowąż-Wysockim oraz Bernardem Szapiro *Przepisy budowy i ruchu urządzeń elektrycznych prądu silnego PN/E-10*, początkowo ogłoszone w 1928 roku, w ostatecznej wersji ukazały się w 1932 roku (przy współdziałaniu prof. Włodzimierza Krukowskiego) przepisy te były podstawą innych prac normalizacyjnych i obowiązywały aż do 1948 roku⁸².

G. Sokolnicki aktywnie działał także w pracach SEP w dziedzinie słownictwa elektrycznego, od 1926 roku był stałym członkiem korespondentem Centralnej Komisji Słownictwa Elektrycznego⁸³. Należał też do Komisji Definicji i Symboli i Polskiego Komitetu Wielkich Sieci Elektrycznych.

Działał również w swoim macierzystym Kole Lwowskim SEP, w 1923 roku został na jedną kadencję członkiem zarządu koła⁸⁴, a w 1934 roku został wybrany na funkcję prezesa Oddziału, którym był do 1936 roku⁸⁵. Był też przewodniczącym Komisji Linii Napowietrznych w lwowskim Oddziale SEP i Oddziałowej Sekcji Przepisowej.

Sokolnicki w 1937 roku zrezygnował z funkcji przewodniczącego CKNE po uchwaleniu przez IX Walne Zgromadzenie SEP w Warszawie zmiany w statucie uniemożliwiającej dołączanie do SEP osób narodowości żydowskiej lub pochodzenia żydowskiego⁸⁶. W tym samym roku, w grudniu na Politechnice Lwowskiej wpro-

dzono getto ławkowe. Sokolnicki był przeciwny narastającej w drugiej połowie lat trzydziestych fali niechęci w stosunku do mniejszości narodowych, zwłaszcza żydowskiej, w Polsce. Wielokrotnie dawał temu wyraz, podpisując protesty przeciw rozporządzeniom i aktom agresji skierowanym przeciwko studentom żydowskim i ukraińskim.

9. Odczyty i publikacje w okresie międzywojennym

W okresie międzywojennym Sokolnicki wygłosił wiele odczytów, m.in.: 2 marca 1920 w Kole Lwowskim SEP – *Pomiar sieci 3 fazowej o równomiernym obciążeniu faz miernikami jednofazowymi* i 10 marca tego roku – *Zakład wodno-elektryczny Szczawnica-Jazowsko*⁸⁷. W 1925 roku w Kole Lwowskim wygłosił referat – *Postępy techniki oświetlenia elektrycznego*⁸⁸. W Kole Poznańskim 21 grudnia 1927 roku – *O polskich przepisach budowy i ruchu urządzeń elektrycznych*⁸⁹ (ten sam odczyt miał później we Lwowie). Na Walnym Zgromadzeniu SEP w Poznaniu w 1929 roku wygłosił referat *Projekt elektryfikacji Polski*⁹⁰. W tym samym roku w PTP miał odczyt *O projekcie koncesji Harrimana*⁹¹. W 1931 roku, 11 marca przedstawił w Oddziale Lwowskim – *Projekt elektryfikacji okolic Lwowa*⁹². W 1932 roku na posiedzeniu odczytowym PTP i SEP: *Udział dużych elektrowni miejskich, w szczególności Lwowa w elektryfikacji okręgowej*⁹³. Dnia 25 stycznia 1933 wygłosił w Oddziale Lwowskim referat

⁸⁷ „Przegląd Elektrotechniczny” 1921, nr 5, s. 67.

⁸⁸ „Przegląd Elektrotechniczny” 1926, nr 11, s. 209.

⁸⁹ „Przegląd Elektrotechniczny” 1928, nr 11, s. 253.

⁹⁰ „Przegląd Elektrotechniczny” 1929, nr 15, s. 476.

⁹¹ *Księga pamiątkowa wydana z okazji 60-letniego jubileuszu Towarzystwa: 1877-1937*, red. Emil Bratro, Lwów 1937, s. 15; W 1929 roku amerykańska firma „W. A. Harriman et Comp.” rozpoczęła negocjacje z rządem polskim w celu uzyskania uprawnień do elektryfikacji uprzemysłowionych terenów Polski południowo-zachodniej. Wszczęcie negocjacji Harrimana z Ministerstwem Robót Publicznych wywołało wielką falę protestów w sferach fachowych, gospodarczych i prasie, zapewne z tego powodu, że godziła ona w interesy kapitału europejskiego. W efekcie w 1930 roku oferta została odrzucona.

⁹² „Przegląd Elektrotechniczny” 1931, nr 7, s. 215.

⁹³ *Księga pamiątkowa wydana z okazji 60-letniego jubileuszu Towarzystwa...* s. 15.

⁸⁰ „Przegląd Elektrotechniczny” 1929, nr 8, s. 190; 1931, nr 10, s. 322-323.

⁸¹ „Przegląd Elektrotechniczny” 1934, nr 11, s. 374.

⁸² S. Sroka, s. 69.

⁸³ „Przegląd Elektrotechniczny” 1926, nr 9, s. 174.

⁸⁴ „Przegląd Elektrotechniczny” 1923, nr 12, s. 223.

⁸⁵ „Przegląd Elektrotechniczny” 1934, nr 8, s. 172.

⁸⁶ „Przegląd Elektrotechniczny” 1937, nr 15, s. 883.

pt. *Projekty nowych ustaw elektrycznych w Sejmie*⁹⁴. W 1934 roku w Oddziale Poznańskim – *Myśli krytyczne w dziesięciolecie ustawy elektrycznej*⁹⁵. W 1937 roku Sokolnicki wygłosił referat w oddziale Warszawskim – *Naturalne drogi rozwoju elektryfikacji* (który wygłosił też w 1938 roku we Lwowie)⁹⁶.

Ważna była również, zwłaszcza w dziedzinie elektryfikacji, działalność publicystyczna Sokolnickiego w latach 1918-1939. W 1922 roku w „Mechaniku” opublikował artykuł *Elektryczny napęd obrabiarek do metali*⁹⁷. W 1923 roku w tym samym piśmie – *Silnik elektryczny jako czynnik rozwoju przemysłu*⁹⁸. W książce *Wykłady o gospodarce cieplnej* (Lwów 1923) miał tekst *Spodziewane korzyści napędu elektrycznego w kopalnictwie naftowym*. W 1926 roku zrecenzował na łamach „Przeglądu Elektrotechnicznego” książkę Stanisława Odrowąż-Wysockiego *Obliczanie przewodów elektrycznych*⁹⁹. W 1927 roku wspólnie z S. Odrowążem-Wysockim i Bernardem Szapiro opublikował artykuł *W sprawie walki z tandetą (Z powodu projektu polskich „Przepisów budowy i ruchu urządzeń elektrycznych”)*¹⁰⁰. Sokolnicki opublikował również wyniki swoich prac nad projektem elektryfikacji Polski, które zamieścił w „Sprawozdaniach i pracach Polskiego Komitetu Energetycznego” jako *Materiały do projektu elektryfikacji Polski*¹⁰¹. W 1928 roku ukazał się artykuł Sokolnickiego w „Rozprawach i sprawozdaniach Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego we Lwowie” – *Elektryfikacja Polski*¹⁰². W 1929 roku, na łamach „Czasopisma Technicznego” wypowiedział się na temat ważnej wówczas kwestii, jaką była sprawa tzw. koncesji

Harrimana¹⁰³. W 1934 roku ukazał się artykuł Sokolnickiego *Ustawa o popieraniu elektryfikacji*¹⁰⁴. W tym samym roku opublikował w „Przeglądzie Ekonomicznym” referat *Myśli krytyczne w dziesięciolecie ustawy elektrycznej*. W 1936 roku zabrał głos w sprawie elektryfikacji Warszawy w artykule *W sprawie elektryfikacji Warszawy i jej okolic*¹⁰⁵. W 1937 roku ukazał się w „Przeglądzie Elektrotechnicznym” jego tekst *O program elektryfikacji Państwa*¹⁰⁶. W tym samym roku wraz z Pawłem Janem Nowackim zamieścił referat *Wybór napięcia polskich państwowych linii przesyłowych*¹⁰⁷. W 1938 roku została wydana jako osobna broszura do wydawnictwa *Elektryfikacja Ziemi Krakowskiej* praca Sokolnickiego *Gospodarcze znaczenie elektryfikacji okręgowej*. W 1939 roku ukazał się w „Sprawozdaniach i pracach Polskiego Komitetu Energetycznego” tekst Sokolnickiego *Motywy wyboru napięcia 150 kV dla linii przemysłowej Mościce-Starchowice-Warszawa a ogólnopolska sieć najwyższego napięcia* (jest to drukowana wersja referatu wygłoszonego przez Sokolnickiego na posiedzeniu Komisji Gospodarki Elektrycznej Polskiego Komitetu Energetycznego z dnia 28 maja 1937 roku)¹⁰⁸. W 1939 roku opublikował ponadto artykuły: *Dwadzieścia lat pracy elektrotechników polskich*¹⁰⁹ i *Naturalne drogi rozwojowe elektryfikacji*¹¹⁰.

10. II wojna światowa

Po wybuchu II wojny światowej i zajęciu przez Armię Czerwoną Lwowa, Sokolnicki pozostał na terenie miasta, kontynuując pracę na uczelni. Politechnikę Lwowską przekształcono jednak w Instytut Politechniczny, który miał odtąd działać według zasad narzuconych z Moskwy.

⁹⁴ „Przegląd Elektrotechniczny” 1933, nr 12, s. 579.

⁹⁵ „Przegląd Elektrotechniczny” 1934, nr 12, s. 424.

⁹⁶ „Przegląd Elektrotechniczny” 1937 nr 23, s. 1074.

⁹⁷ Gabriel Sokolnicki, *Elektryczny napęd obrabiarek do metali*, „Mechanik” 1922, s. 144-146, 183-186, 219-223, 233-236.

⁹⁸ Gabriel Sokolnicki, *Silnik elektryczny jako czynnik rozwoju przemysłu*, „Mechanik” 1923, nr 19, s. 193-196.

⁹⁹ „Przegląd Elektrotechniczny” 1926, nr 3, s. 61-63.

¹⁰⁰ „Przegląd Elektrotechniczny” 1927, nr 19, s. 359-360.

¹⁰¹ „Przegląd Elektrotechniczny” 1930, nr 22, s. 604.

¹⁰² Gabriel Sokolnicki, *Elektryfikacja Polski*, „Rozprawy i sprawozdania Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego we Lwowie” 1928, nr 1, s. 78-102.

¹⁰³ Gabriel Sokolnicki, *Koncesja Harrimana*, „Czasopismo Techniczne” 1929, nr 21, s. 326-328.

¹⁰⁴ „Przegląd Elektrotechniczny” 1934, nr 3, s. 45-48.

¹⁰⁵ „Przegląd Elektrotechniczny” 1936, nr 1, s. 6-8.

¹⁰⁶ „Przegląd Elektrotechniczny” 1937, nr 5, s. 337-345.

¹⁰⁷ „Przegląd Elektrotechniczny” 1937, nr 10, s. 662-680.

¹⁰⁸ „Sprawozdania i prace Polskiego Komitetu Energetycznego” 1939, nr 2, s. 33-37.

¹⁰⁹ Gabriel Sokolnicki, *Dwadzieścia lat pracy elektrotechników polskich*, „Przegląd Chemiczny” 1939, nr 2, s. 99-103.

¹¹⁰ „Przegląd Elektrotechniczny” 1939, nr 1, s. 1-7; nr 2, s. 33-39.

Dyrektorem został mianowany pochodzący z Kijowa dyrektor tamtejszego zakładu tramwajowego Maksym Pawłowicz Sadowski, a jego zastępcą do spraw naukowych (prorektorem) został kolega Sokolnickiego z Oddziału Elektrotechnicznego, prof. Włodzimierz Krukowski. W roku akademickim 1940/41 Sokolnicki objął funkcję dziekana nowo utworzonego, osobnego Wydziału Elektrotechnicznego, był też przewodniczącym Komisji Egzaminacyjnej Dyplomowej¹¹¹. W 1941 roku zatwierdzono mu tytuł profesorski i objął także kierownictwo Katedry Stacji, Sieci i Systemów Elektrycznych¹¹². W okresie sowieckim pracował razem z inż. Maurycym Altenbergiem „nad zagadnieniem wykorzystania węgla brunatnego i torfu co umożliwi zbudowanie lokalnych elektrowni o mocy ponad 60 tys. KW na bazie paliwa miejscowego”¹¹³.

W 1941 roku, po rozpoczęciu ataku III Rzeszy na Związek Sowiecki, Gestapo wkrótce po zajęciu Lwowa przystąpiło do akcji likwidacji części polskiej inteligencji w tym mieście. W dniu aresztowań Gestapo nie zastało Sokolnickiego w mieszkaniu, dzięki czemu uratował życie¹¹⁴. Przez jakiś czas ukrywał się, kiedy jednak operacja wymierzona w polskich profesorów ustała, mógł wrócić do pracy dydaktycznej na tzw. Kursach Fachowych (*Staatliche Technische Fachkurse Lemberg*), utworzonych w 1942 roku przez Niemców na Politechnice¹¹⁵.

11. W Związku Radzieckim

Wraz z kończącymi się w latach 1944-1945 działaniami zbrojnymi na froncie, rozpoczęły się wysiedlenia Polaków ze Lwowa. Sokolnicki nie zdecydował się na wyjazd do Polski, co tłumaczył swoim podeszłym wiekiem¹¹⁶. Tę niełatwą decyzję podjął mając 69 lat, w 1946 roku, gdy wyjeżdżały ostatnie transporty pracowników Politechniki Lwowskiej. Decyzja była tym trudniejsza, że córka Sokolnickiego Anna z mężem mieszkali już od 1942 roku w Tarnowcu koło Jasła, a syn Stefan w 1944 roku wyjechał do Polski. Druga córka Zofia, dr filologii romańskiej

zrezygnowała z dobrze zapowiadającej się kariery naukowej, jako długoletni współpracownik prof. Zygmunta Czernego na Uniwersytecie Jana Kazimierza i do końca ofiarnie i z oddaniem opiekowała się obojgiem rodziców.

Po wojnie uruchomiono ponownie Instytut Politechniczny, a Sokolnicki pozostał jego pracownikiem, na stanowisku kierownika Katedry Stacji, Sieci i Systemów Elektrycznych. W okresie powojennym był promotorem pięciu prac na tytuł kandydata nauk technicznych. Do najważniejszych osiągnięć Sokolnickiego w tym czasie można zaliczyć wydanie pod jego współredakcją (i Józefa Flesznera) *Rosyjsko-polskiego słownika politechnicznego* (Moskwa 1955). W 1965 roku Sokolnicki przeszedł na emeryturę, w dalszym ciągu pozostawał w kontakcie z Instytutem, pracując jako profesor-konsultant¹¹⁷. Za swoją działalność w Instytucie otrzymał order „Znak Poczota”.

Rys. 8. Katedra Stacji, Sieci i Systemów Elektrycznych w Instytucie Politechnicznym, rok 1959 (źródło: Muzeum Narodowego Uniwersytetu „Lwowskiej Politechniki”)

Sokolnicki nie zerwał swoich związków z Polską, starał się utrzymywać kontakt zwłaszcza z SEP. Niemal do ostatnich lat życia zachował wielką sprawność umysłową i fizyczną i póki nie zawiódł go wzrok, pozostawał w stałym kontakcie z nauką i dydaktyką. W 1959 roku otrzymał Złotą Odznakę Honorową SEP, a w 1969 roku został członkiem honorowym SEP¹¹⁸. Był zawsze lojalny sprawie, której służył, krajowi, którego w ostatnich dziesiątkach lat był obywatelem, ale przede wszystkim był polskim patriotą. Jego zasługi pozwalają na uznanie go za pioniera zarówno polskiej, jak i ukraińskiej elektrotechniki i energetyki.

¹¹¹ S. Sroka, s. 70; *Historia elektryki polskiej*, T. 1 *Nauka, piśmiennictwo i zrzeszenia*, red. K. Kolbiński, Warszawa 1976, s. 53.

¹¹² S. Sroka, s. 70.

¹¹³ „Czerwony Sztandar” 1941, nr 60 z 13 III, s. 4.

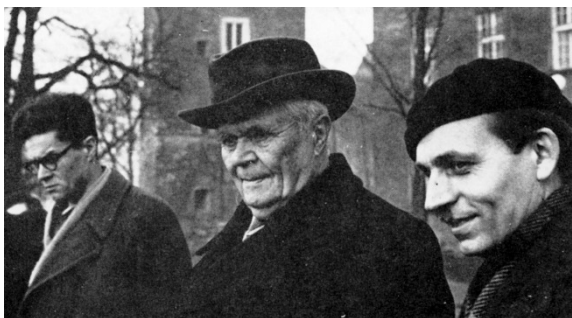
¹¹⁴ Ze wspomnień jego syna, Stefana Sokolnickiego.

¹¹⁵ S. Sroka, s. 70.

¹¹⁶ *Życiorys* 1969, s. 2.

¹¹⁷ S. Sroka, s. 70.

¹¹⁸ *Historia elektryki polskiej*, s. 420.

Rys. 9. G. Sokolnicki w Krakowie w 1959 roku, po lewej jego syn Stefan, po prawej jego uczeń Władysław Kołek (źródło: Politechnika Lwowska 1844-1945, Wrocław 1993, s. 380)

Gabriel Sokolnicki zmarł 2 czerwca 1975 roku we Lwowie i został pochowany na cmentarzu w niedalekich Brzuchowicach gdzie mieszkał.

Rys. 10. Grób G. Sokolnickiego na cmentarzu w Brzuchowicach (źródło: materiały prywatne autorów)

11. Wykaz ważniejszych publikacji G. Sokolnickiego:

1. *O samojazdach elektrycznych*, „Przegląd Techniczny” 1902, nr 4, s. 41-44, nr 6, s. 67-70, nr 8, s. 92-94, nr 10, s. 116-119.
2. *Elektrownia miejska w Nowym Sączu*, „Czasopismo Techniczne” 1914, nr 9 s. 105-107, nr 10 s. 117-121, nr 11 s. 132-136, nr 12 s. 144-146.
3. *Statystyka elektrowni publicznych w Galicji*, „Przegląd Techniczny” 1918, nr 45-52, s. 250-252.
4. *Elektryczny napęd obrabiarek do metali*, „Mechanik” 1922, nr 6 s. 144-146, nr 8 s. 183-186, nr 10 s. 219-223, nr 11 s. 233-236.
5. *Silnik elektryczny jako czynnik rozwoju przemysłu*, „Mechanik” 1923, nr 19, s. 193-196, nr 23 s. 237-240.
6. *Spodziewane korzyści napędu elektrycznego w kopalnictwie naftowym*, [w:] *Wykłady o gospodarce cieplnej*, Lwów 1923, s.96-107.
7. Stanisław Wysocki, *Obliczanie przewodów elektrycznych* (recenzja), „Przegląd Elektrotechniczny” 1926, nr 3, s. 61-63.
8. *W sprawie walki z tandetą (z powodu projektu polskich „Przepisów budowy i ruchu urządzeń elektrycznych”)*, współautorzy: Bernard Szapiro, Stanisław Wysocki, „Przegląd Elektrotechniczny” 1927, nr 19, s. 359-360.
9. *Elektryfikacja Polski*, „Rozprawy i sprawozdania Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego we Lwowie” 1928, nr 1, s. 78-102.
10. *Koncesja Harrimana*, „Czasopismo Techniczne” 1929, nr 21, s. 326-328.
11. *Materiały do projektu elektryfikacji Polski*, „Sprawozdania i prace Polskiego Komitetu Energetycznego”, 1929, T.3, nr 49, s. 61-68, nr 50, s.69-76, T. 4 1930, nr 1, s. 1-3, nr 2, s. 4-8, nr 3, s. 9-11, nr 9-10, s.37-42.
12. *Projekt elektryfikacji Polski*, „Sprawozdania i prace Polskiego Komitetu Energetycznego” 1930, T.4., nr 13-34, s. 53-69.
13. *Zagadnienie elektryfikacji w nowoczesnym ustroju społecznym*, „Świat” 1930, nr 10, s. 1.
14. *Ustawa o popieraniu elektryfikacji*, „Przegląd Elektrotechniczny”, 1934, nr 3, s. 1-4.
15. *Myśli krytyczne w dziesięciolecie ustawy elektrycznej*, „Przegląd Ekonomiczny” 1934, nr 54-58, s. 73-110.
16. *W sprawie elektryfikacji Warszawy i jej okolic*, „Przegląd Elektrotechniczny” 1936, nr 1, s. 6-8.
17. *Gospodarka w elektrowniach publicznych bez odpisów*, „Codzienna Gazeta Handlowa” 1937, nr 54 z 7 III, s. 5.

18. *O program Elektryfikacji Państwa*, „Przegląd Elektrotechniczny” 1937, nr 5, s. 337-345.
19. *W sprawie roli Okręgowego Zakładu Elektrycznego m. Kalisza (OZEMKA) w elektryfikacji okręgowej*, „Przegląd Elektrotechniczny” 1937, nr 1, s. 6-10.
20. *Wybór napięcia polskich państwowych linii przesyłowych*, współautor Paweł Nowacki, „Przegląd Elektrotechniczny” 1937, nr 10, s. 662-680.
21. *Gospodarcze znaczenie elektryfikacji okręgowej*, Kraków 1938.
22. *Dwadzieścia lat pracy elektrotechników polskich*, „Przegląd Chemiczny” 1939, nr 2, s. 99-103.
23. *Naturalne drogi rozwojowe elektryfikacji*, „Przegląd Elektrotechniczny” 1939, nr 1, s. 1-7, nr 2, s. 33-39.
24. *Motywy wyboru napięcia 150 kV dla linii przemysłowej Mościce-Starachowice-Warszawa a ogólnopolska sieć najwyższego napięcia*, „Sprawozdania i prace Polskiego Komitetu Energetycznego” 1939, T.13., nr 2, s. 33-37.
25. W. J. Dunajewski, G. J. Załucki, *Rosyjsko-Polski Słownik Politechniczny*, red. G. Sokolnicki, J. K. Fleszner. Moskwa 1955.

12. Praca doktorska obroniona pod kierunkiem G. Sokolnickiego:

Paweł Jan Nowacki, *Nowy sposób obliczeń linii dalekosiężnych przy pomocy wykresów mocy, ze szczególnym uwzględnieniem toru zamkniętego*, Politechnika Lwowska 1937.

13. Wykaz prac kandydackich obronionych pod kierunkiem G. Sokolnickiego:

1. S.R. Buaczydze, *Problem regulacji elektrowni i systemów elektrycznych przy obecności sprzęgła – linii prądu stałego*, Autoref. dys. kand. techn. nauk. – Lwów 1949, 23 strony.
2. P.W. Kaminskij, *Badanie modelowe ustalonych stanów pracy równoległej linii energetycznej przemiennego i stałego prądu*, Autoref. dys. kand. techn. nauk. – Lwów 1955, 15 stron.
3. W.T. Jenin, *Podstawowe charakterystyki inwertora z komutacją wymuszona przy przesyłaniu energii prądem stałym wysokiego napięcia*, Autoref. dys. kand. techn. nauk. – Lwów 1955, 20 stron.

4. I.A. Nowikow-Dukielskij, *Wybrane zagadnienia automatycznego powtórnego włączania linii energetycznych bez kontroli synchronizmu*, Dys. kand. techn. nauk. – Lwów 1956, 137 stron.
5. G.A. Henrich, *Teoretyczne i eksperymentalne badanie jednego z wariantów schematu jednoczesnego przesyłu energii elektrycznej prądem przemiennym i stałym wspólnymi przewodami*, Dys. kand. techn. nauk. – Lwów 1958, 193 stron.

Archiwalia

[1]. Życiorys G. Sokolnickiego w teczce studenckiej z Politechniki w Darmstadt (UA Darmstadt, Bestand 102 [Diplomprüfungskommission] Nr. 9461).

[2]. Życiorys G. Sokolnickiego w teczce pracownicznej w Politechnice Lwowskiej (w zbiorach Państwowego Archiwum Obwodu Lwowskiego, DALO), Fond 27, Opis 4, Sprawa 600.

[3]. Życiorys (Gabriela Sokolnickiego z roku 1931), maszynopis ze zbiorów prywatnych syna Stefana Sokolnickiego

[4]. Gabriel Sokolnicki, prof. – Życiorys, maszynopis (podyktowany przez G. Sokolnickiego i zapisany przez synową Krystynę, żonę jego syna Stefana w czasie ich pobytu we Lwowie-Brzuchowicach w 1969 roku)

Rys. 11. Tabliczka na grobie G. Sokolnickiego (źródło: materiały prywatne autorów)

Literatura

- [1]. Altenberg Maurycy, *Ś. P. Władysław Szaynok*, „Przegląd Elektrotechniczny” 1928, nr 4, s. 86.
- [2]. Baczkowski Michał, *Sokolnicki Michał*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, T. XL, Warszawa, Kraków 2000-2001, s. 74-80.
- [3]. *Biuro elektrotechniczne*, „Czasopismo Techniczne” 1913, nr 16, s. 188.
- [4]. „Czerwony Sztandar” 1941, nr 60 z 13 III, s. 4.
- [5]. Hauswald Edwin, *Sprawozdanie z II Gal. Zjazdu Przemysłowców*, „Czasopismo Techniczne” 1917, nr 14, s. 144-145.

- [6]. *Historia elektryki polskiej*, T. 1 *Nauka, piśmiennictwo i zrzeszenia*, red. K. Kolbiński, Warszawa 1976.
- [7]. Jezierski Andrzej, Leszczyńska Cecylia, *Historia gospodarcza Polski*, Warszawa 2003
- [8]. Kozicki Stanisław, *Historia Ligi Narodowej: (okres 1887-1907)*, Londyn 1964.
- [9]. *Księga pamiątkowa wydana z okazji 60-letniego jubileuszu Towarzystwa: 1877-1937*, red. Bratro Emil, Lwów 1937.
- [10]. Kubiowski Jerzy, *Prof. Gabriel Sokolnicki (1877-1975)*, „Energetyka” 1975, nr 10, s. 328.
- [11]. Kubiowski Jerzy, Jakubowska Anna, *Sokolnicki Gabriel /1887-1975/*, [w:] *Słownik biograficzny techników polskich*, z. 2, red. Tadeusz Skarzyński, Warszawa 1992.
- [12]. Lis Bronisław, *Prof. Gabriel Sokolnicki: Członek honorowy Stowarzyszenia Elektryków Polskich*, „Energetyka”, 1969, nr 10, s. 348.
- [13]. *Pamiętnik V Zjazdu Techników Polskich we Lwowie w roku 1910*, red. Anczyc Stanisław, Lwów 1911.
- [14]. *Pamiętnik VI Zjazdu Techników Polskich od 11 do 15 września 1912 r. w Krakowie*, red. Żeleński Stanisław, Ingarden Roman, Kraków 1914-1917.
- [15]. *Pierwszy Polski Kongres Inżynierów, Lwów 12-14 września 1937, Część I, Sprawozdanie i uchwały Kongresu*, Warszawa 1938.
- [16]. *Politechnika Lwowska 1844-1945*, red. Robert Szewalski, Wrocław 1993.
- [17]. *Polskie Towarzystwo Politechniczne we Lwowie 1877-1927 Księga pamiątkowa*, red. Matakiewicz Maksymilian, Lwów 1927.
- [18]. *Program Ces. Król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1901/02*, Lwów 1901.
- [19]. *Program Ces. Król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1902/03*, Lwów 1902.
- [20]. *Program Ces. Król. Szkoły Politechnicznej we Lwowie na rok naukowy 1913/14*, Lwów 1913.
- [21]. *Program Politechniki Lwowskiej na rok naukowy 1921/22*, Lwów 1921.
- [22]. *Program Politechniki Lwowskiej na rok naukowy 1931/32*, Lwów 1931
- [23]. Skarzyński Tadeusz, Kubiowski Jerzy., *Ważniejsze wydarzenia w okresie 1882-1919-1945*, [w:] *75 lat SEP 1919-1994*, red. Skarzyński Tadeusz, Warszawa 1994
- [24]. Sokolnicki Gabriel, *Wspomnienie 1900*, [w:] *Profesor inżynier Stanisław Odrowąż Wysocki*, Warszawa 1932.
- [25]. *Sprawozdanie C.K. Namiestnictwa Centrali Krajowej dla Gospodarczej Odbudowy Galicji za czas od czerwca 1916 do lutego 1917*, Kraków 1917.
- [26]. Sroka Stanisław, *Sokolnicki Gabriel Michał Romuald*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, T. XL, Warszawa, Kraków, 2000-2001, s. 68-70.
- [27]. Suleja Włodzimierz, Zięba Andrzej, *Sokolnicki Michał Hubert*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, T. XL, Warszawa, Kraków, 2000-2001, s.80 – 87.
- [28]. *Towarzystwo Politechniczne we Lwowie 1877-1902 Pamiętnik jubileuszowy*, red. Edmund Grzębski, Lwów 1902.
- [29]. „Zbiór Ogłoszeń Firmowych Trybunałów Handlowych” [w:] „Przegląd Prawa i Administracji” 1903, R. 28, z. 11.
- [30]. „Zbiór Ogłoszeń Firmowych Trybunałów Handlowych” [w:] „Przegląd Prawa i Administracji” 1906, R. 31, z. 8/9.
- [31]. „Zbiór Ogłoszeń Firmowych Trybunałów Handlowych” 1911, nr 12.
- [32]. Żerański Tadeusz, *Historia Stowarzyszenia Elektryków Polskich 1899-1919*, „Przegląd Elektrotechniczny” 1939, nr 12, s. 593-614.

Autorzy

Jerzy Hickiewicz, Prof. Politechniki Opolskiej
j.hickiewicz@po.opole.pl

Piotr Rataj, mgr historii
Uniwersytet Opolski
piotr.rataj33@wp.pl

Przemysław Sadłowski, mgr historii
Uniwersytet Opolski
przemyslawsadlowski@gmail.com